

OUDHEIDKUNDIG ONDERZOEK TE STEIN E.O. 6 (2001)

W.P.A.M. HENDRIX

ALGEMEEN

Een van de bijzondere aspecten van deze zesde editie van het oudheidkundig bodemonderzoek te Stein en omgeving is dat archeologisch onderwater-onderzoek bij Stein heeft plaatsgevonden. Naast onderzoek in de bodem en onder water heeft in 2001 eveneens onderzoek op de bodem plaatsgevonden, namelijk door middel van veldkarteringen. Zoals ook in de vorige edities het geval was, wordt in het kader van deze publicatie slechts een beperkt aantal in het oog springende archeologische oppervlaktevondsten kort behandeld.

BANDKERAMIEK NABIJ HET HEIHUIS AAN DE SANDERBOUTLAAN

Op een terrein aan de Sanderboutlaan, nabij het monumentale *Heihuis*, werden in oktober 2001 graafwerkzaamheden verricht in opdracht van de firma Keulen. Archeologische vondsten konden op dit terrein worden verwacht want in juni 1999 werd op het noordelijk aangrenzende terrein bij de aanleg van een parkeerplaats Bandkeramiek gevonden (Hendrix 2000). Deze vondst is toen volgens de (wettelijk) voorgeschreven procedure gemeld. Hiervan heeft men dus kennis genomen. Omdat het betreffende gebied op basis van uitgevoerde archeologische karteringen en onderzoeken al 'archeologisch vrijgegeven' was, vonden verdere acties in het terrein echter niet plaats.

Het was dan ook eigenlijk niet verwonderlijk dat bij graafwerkzaamheden in de directe nabijheid van eerdere vondsten weer sporen van de Bandkeramische nederzetting Stein-Heihuis aan het daglicht kwamen. Het betrof de plattegrond van een Bandkeramisch huis, in de vorm van een patroon van 12 paalkuilen, en 8 verkleuringen die met 'afvalkuil' konden worden aangeduid (zie fig. 1).

Het terrein was ter hoogte van de huisplattegrond tot op ca. 40 cm onder het oorspronkelijke maaiveld afgegraven. Later uitgevoerde ontgravingen verder naar het noorden en oosten werden uitgevoerd tot circa 80 cm onder maaiveld. Van kuil 1 resteerde nog maar een diepte van 20 cm. Kuil 2 was relatief groot en kende plaatselijk diepten tot 40 cm onder het ontgraven vlak. Van kuil 3 resteerde nog een diepte van 30 cm. Er was helaas onvoldoende tijd om de paalkuilen te couperen om enig zicht te krijgen op de vorm en diepte daarvan.

Kuil 1 en kuil 2 waren rijk aan vondsten in vergelijking met de andere afvalkuilen. Behalve kuil 4 waren kuil 3 tot en met 8 nagenoeg zonder vondstmateriaal.

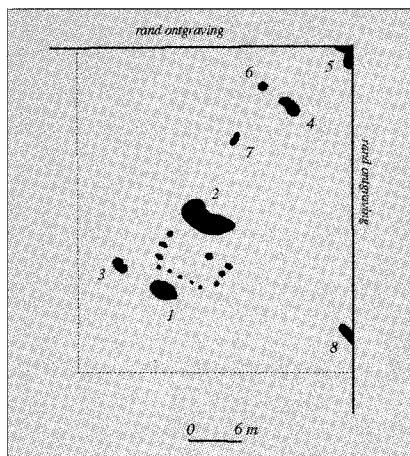

Fig. 1. Grondsporen van de Bandkeramische nederzetting Stein-Heihuis.

Een patroon van paalkuilen vormde het archeologisch spoor van een Bandkeramisch gebouw. De paalkuilen tekenden zich als donkere vlekken af tegen de geelbruine löss. Het patroon is in fig. 1 te zien tussen kuil 1 en 3 in het zuiden en kuil 2 in het noorden en vormt een huisplattegrond. De 5 kleinere paalkuilen op een rij in het zuidwestelijk deel van de plattegrond vormden een deel van een lange buitenwand van het gebouw. De 7 andere paalkuilen waren beduidend groter en waren kuilen voor palen die de dakconstructie droegen. In het zuidwestelijk deel van de huisplattegrond vormt een viertal paalkuilen een zogenaamde ypsilon- of Y-structuur. Uit het onderzoek dat Modderman verrichtte naar de plattegronden van Bandkeramische gebouwen in Stein, Geleen, Sittard en Elsloo weten we dat een dergelijk

element in de plattegrond erop duidt dat het gebouw stamt uit de Oude Periode van de Bandkeramiek (Modderman 1970). In fig. 1 is te zien dat deze Y-structuur asymmetrisch is, ook wel 'gedegeneerd' genoemd, waaruit kan worden afgeleid dat we hier te maken hebben met een gebouw dat dateert van het einde van de Oude Periode. De in 1999 gevonden huisplattegrond op ongeveer 40 m afstand in noordwestelijke richting kende eveneens een dergelijke Y-structuur (Hendrix 2000).

Mogelijk dat de nu gevonden huisplattegrond behoort tot het type 3 *Kleinbau* (zie Modderman 1970). Dit is echter niet met zekerheid te zeggen omdat niet kan worden uitgesloten, dat er meer paalkuilen boven het ontgravingsvlak aanwezig waren. Het gebouw kan dus groter zijn geweest en de eventueel hoger gelegen sporen zijn verloren gegaan. De afvalkuilen 1, 2 en 5 behoren bij deze plattegrond. Het versierde aardewerk uit deze afvalkuilen wordt gekenmerkt door het ontbreken van randversiering en door het voorkomen van de bandtypen D1 (4 ex.) en A1 (4 ex.) en mogelijk A2. Dit ondersteunt de datering van de huisplattegrond in het einde van de Oude Periode. De versiering op de scherven uit kuil 4 is hiermee niet strijdig. Uit deze kuil komen drie randfragmenten van versierd vaatwerk zonder randversiering en uitgevoerd met eenvoudige rechte lijnen behorend tot het type A1.

Naast het reeds vermelde versierde aardewerk en ook het grofwandige aardewerk is nog een aantal vermeldenswaardige vondsten gedaan. Uit kuil 1 betreft dit een fraaie, smalle spits van transparante geelbruine vuursteen (zie fig. 8). De basis van deze spits is door gerichte bewerking (*retouche*) hol gevormd. Uit kuil 1 komen tevens een relatief lange hoekkrabber met resten van de korst van de vuursteen (*cortex*) en ook een brokje *hematiet* (rode oker). Poeder gemaakt van hematiet vormt een krachtige rode kleurstof. In kuil 2 zijn vijf krabbers aangetroffen en diverse *klingen* (messen) en klingfragmenten. Tevens een pijlpunt gemaakt van transparante, gele vuursteen maar waarvan het topje helaas is afgebroken. Ook waren in kuil 2 grote brokken

Fig. 2. Hals van versierde fles van de Bandkeramische nederzetting Stein-Heihuis.

Fig. 3. Paleolithische spits gevonden in de Bandkeramische nederzetting Stein-Heihuis.

vuursteen aanwezig, waaronder Valkenburgvuursteen, en brokken zachte zandsteen met schuur- of slijpgroeven. Uit kuil 4 komen een fragment van een hoge dissel van amphiboliet, een klingfragment en een fragment van een krabber.

Zeer opmerkelijk zijn twee vondsten uit kuil 2, namelijk de hals van een versierde fles en een paleolithische spits (zie fig. 2 en 3).

De hals van de fles is van hardgebakken, bruin aardewerk met een gladde buitenwand (fig. 2). Hij is 6,5 cm lang en aan de basis is duidelijk te zien hoe deze zich verbreedt naar de buik. Het aardewerk heeft een dikte van 5 mm. De mond heeft een doorsnede van bijna 6 cm en opvallend is dat de mondrand op dezelfde wijze gevormd is als de randen van dunwandig versierde potten, namelijk iets gescherpt aan de buitenzijde. De hals is versierd met 4 staande driehoeken en met een indruk op iedere bovenste punt (notenschrift). De driehoeken staan op een (horizontale) rond de hals lopende lijn, ca. 5 cm onder de rand. Op basis van de afmetingen en vorm van de hals, alsmede de stand van de breuken aan zijn basis, kan een globaal beeld worden gegeven van de fles. Geschat wordt dat deze fles oorspronkelijk een hoogte heeft gehad van ca. 20 cm en een buikbreedte van ca. 13 cm. Aangenomen mag worden dat de buikwand van de fles versierd was.

De paleolithische spits (zie fig. 3) is 5,2 cm lang, 1,2 cm breed en heeft een dikte van 0,6 cm. De spits heeft een fraaie blauwwitte patina en heeft een asymmetrische basis. Ze kan typologisch worden aangeduid met *Creswell*-spits (Jong-Paleolitisch). De spits komt met zekerheid uit de kuilvulling, want ze is aangetroffen in het midden van de kuil en ca. 10 cm boven de zich duidelijk aftekenende kuilbodem. Ik twijfel er niet aan dat deze spits in Bandkeramische handen is geweest. Het voorkomen van niet-Bandkeramische artefacten in een Bandkeramische afvalkuil is een verschijnsel dat we al eerder hebben geconstateerd. In twee verschillende afvalkuilen van de Bandkeramische nederzetting *Stein-bedrijventerrein Sanderboutlaan* (zie Hendrix 1991 en 1992) werden namelijk twee duidelijk mesolithische spitsen gevonden.

De vondsten uit 2001 betreffen de zuidelijke en zuidoostelijke begrenzing van de Bandkeramische nederzetting *Stein-Heihuis*. In zuidelijke richting werden geen sporen meer in de nog verder doorlopende bouwput aangetroffen en evenmin in de bouwput die later werd gegraven op het terrein aan de overzijde (oosten) van de Sanderboutlaan, direct ten zuiden van het Heihuis.

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK OP DE SCHARBERG TE ELSLOO

In opdracht van de gemeente Stein heeft het Archeologisch Dienstencentrum (ADC) in februari 2001 een zogenaamd 'aanvullend archeologisch onderzoek' uitgevoerd op de Scharberg te Elsloo. Het onderzoek vond plaats in het kader van de uitbreiding van de wijk Elserveld (Sier & Bulten 2001).

De inheems-Romeinse nederzetting op de Scharberg is reeds in de jaren dertig van de vorige eeuw ontdekt bij de aanleg van het Julianakanaal en werd toen aangeduid met het *Sunisch dorp* (Beckers & Beckers 1940). In 1971 deed pater Munsters in een leidingsleuf op dit terrein enkele archeologische waarnemingen (Bloemers 1973) en in 1997 werden bij wegeaanleg weer sporen aangetroffen van deze nederzetting (Hendrix 1998).

Op het betreffende terrein, direct ten zuiden van de Scharstraat, zijn door het ADC twee sleuven aangelegd met een breedte van 5 m en een lengte van 50 m. In deze sleuven zijn grondsporen en vondstmateriaal aangetroffen die behoren tot de reeds bekende inheems-Romeinse nederzetting. De paalkuilen, en mogelijk ook de voor de onderzoekers raadselachtige vierkante kuilen, wijzen duidelijk op bebouwing. Aangetroffen zijn 113 vondsten van aardewerk, metaal, bot, houtskool, natuursteen, slak, verbrande klei en vuursteen. Het betreft handgevormd aardewerk met een magering of verschraling van potgruis, zand en plantaardig materiaal. Een pot met een naar binnen opgeslagen en verdikte rand kon worden gereconstrueerd uit 62 scherven en bleek een kurkurn van het type HBW94 te zijn. Deze kan worden geplaatst in de eerste eeuw van onze jaartelling.

De onderzoekers concluderen dat de conditie van de archeologische grondsporen op het betreffende terrein goed is, maar dat het vondstmateriaal matig geconserveerd is. Op basis van de criteria *gaafheid* en *conservering* wordt de vindplaats als *behoudenswaardig* gewaardeerd.

Het is opmerkelijk te noemen dat in de rapportage over bovenstaand onderzoek geen enkele verwijzing is opgenomen naar de reeds bekende informatie over de betreffende nederzetting (o.a. Beckers & Beckers 1940 en Hendrix 1998). Men treft alleen een verwijzing aan naar de archeologische kartering uit 1991 (Oude Rengerink & Scholte Lubberink 1992).

Het onderzoek moet daarom weer in een onderzoek-historische context worden geplaatst. Het verschijnsel doet zich nu namelijk voor dat conclusies worden getrokken op basis van minder informatie dan voorhanden is. Het kan toch niet zo zijn, dat voor een belangrijke aangelegenheid zoals het vaststellen

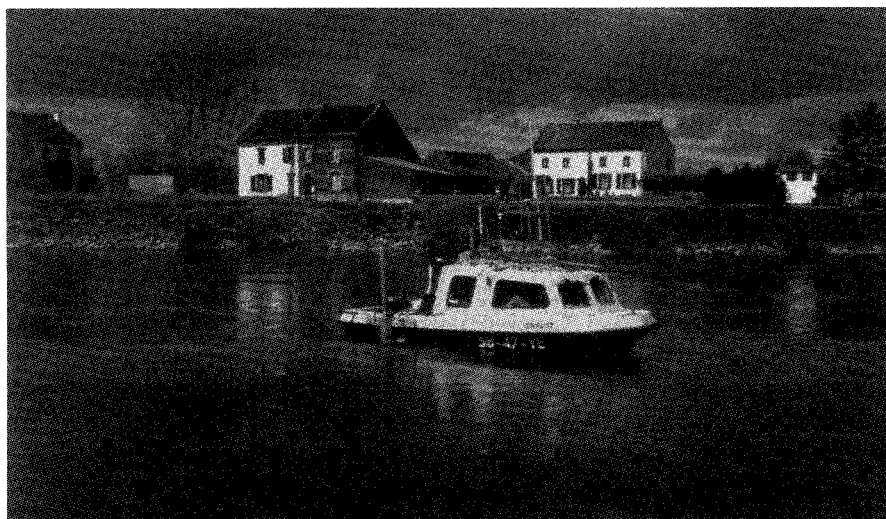

Fig. 4. Meetboot 'Onrust' meet de resten van de Maasburcht op de bodem van de Maas te Elsloo.

van de archeologische waarde van een terrein, zijnde de hoofddoelstelling van het onderzoek in 2001, de door anderen reeds vaak met moeite verworven archeologische informatie genegeerd wordt.

ONDERZOEK VAN DE MAASBURCHT TE ELSLOO

Op 26 april 2001 werden in opdracht van projectbureau De Maaswerken metingen verricht van de Maasbodem, ter hoogte van de Maasburcht te Elsloo. De bevindingen zijn onlangs gepubliceerd door Gilbert Soeters en Peter Stassen, onder wier begeleiding de metingen werden verricht.

Het betreft metingen met een zogenaamd parametrisch echolood (akoestische meettechniek) dat ten behoeve van de metingen in de Maas gemonteerd werd op het vaartuig *Onrust* van Rijkswaterstaat (zie fig. 4). Dit vaartuig is geschikt voor wateren met een beperkte diepgang, zoals de Maas tussen Maastricht en Maaseik. De metingen zelf werden verricht door Innomar Technologie GmbH uit Rostock (D). De meetresultaten kunnen onder andere worden gebruikt voor de vervaardiging van een digitaal terreinmodel van de Maasbodem, waarin alle uit de bodem stekende gebouwresten duidelijk te herkennen zijn. Bij lage waterstand van de Maas steken op diverse plaatsen bouwresten boven water, maar onder het wateroppervlak moeten zich waarschijnlijk nog meer bouwresten bevinden, die zelfs bij zeer lage waterstand aan het oog onttrokken blijven.

In 1996 publiceerde ik een overzicht van de geschiedenis van het onderzoek naar de Maasburcht bij Elsloo, waarbij ik pleitte voor een internationaal onderzoeksproject in het kader van de plannen voor de Grensmaas (Hendrix 1996). Enerzijds bevestigen genoemde metingen de waarnemingen uit het verleden zoals die in mijn artikel zijn

beschreven en voegen dus weinig nieuws toe. Anderzijds zijn de burchtresten nu met moderne digitale technologie geografisch exact vastgelegd. Soeters en Stassen (2002) vermelden dat in de zomer van 2001 nog een korte en 'natte' veldverkenning aanvullend op de metingen is uitgevoerd. Dit 'nat' onderzoek heeft maar weinig extra informatie omtrent de gebouwresten op de bodem van de Maas opgeleverd. Uit mondelinge mededeling van Peter Stassen blijkt dat een verkennend duikonderzoek is uitgevoerd. Daarbij werd geconstateerd dat de reeds lang bekende raadselachtige put in een bouwrest op meters diepte uitkomt in een grotere ruimte. Deze ruimte heeft een gewelf dat aan één zijde een opening heeft die in verbinding staat met de Maas. Mogelijk dat aan de andere zijde van deze ruimte een identieke opening is maar dat deze is gevuld met riviersediment.

De genoemde auteurs zijn van mening dat toekomstig duikonderzoek nodig is om een aantal belangrijke vragen te kunnen beantwoorden omtrent aard en toestand van de bouwresten. Zo is men er nog niet van overtuigd dat het de bouwresten van een burcht zijn en sluit men de mogelijkheid niet uit dat het hier de overblijfselen van een watermolen betreft. *Met het duikonderzoek hoopt men het raadsel van het verzonken kasteel eens en voor altijd op te kunnen lossen*, aldus Soeters en Stassen (2002).

WAARNEMINGEN OP HET VOORTERRAIN VAN KASTEEL STEIN

Op het voorterrein van kasteel Stein zijn in het begin van 2001 grondwerkzaamheden uitgevoerd voor de aanleg van een parkeerkelder, ten behoeve van de inwendige verbouwing van het Koetshuis en voor de nieuwbouw op de plaats van de voormalige kapel. In mijn overzicht over 1999 heb ik bericht over het archeologisch onderzoek op het terrein van de voorburcht, dat aan deze bouwwerkzaamheden vooraf ging (Hendrix 2000).

Helaas is aan de principe-afpraak omtrent archeologische begeleiding tijdens de bouwwerkzaamheden door de plaatselijke 'Archeologiestichting' geen invulling gegeven. Meer op persoonlijke titel zijn waarnemingen verricht door een aantal geïnteresseerden, die dit echter met onvoldoende mogelijkheden en middelen

Fig. 5.
Overzicht van
het van binnen
uitgegraven
Koetshuis van
kasteel Stein.

Fig. 6.
*Deels afgegraven
motte van de
burcht Stein.*

moesten doen. Uit de zeer beknopte rapportage die Wijnans (2002) hierover geeft, kan worden afgeleid dat bij de werkzaamheden in 2001 diverse archeologische structuren konden worden waargenomen, die een goede aanvulling zouden kunnen geven op het onderzoek uit 1999. Diverse fundamenteën, gewelven, 'tunnels' en een beerput werden gesignaleerd in het van binnen uitgegraven Koetshuis (zie fig. 5). Getracht werd door fotograferen en globale opmetingen de sporen vast te leggen. De archeologische sporen in de omgeving van de parkeerkelder en ter plaatse van de voormalige kapel gingen zonder enige documentatie ervan verloren. Op laatstgenoemd terreindeel werd zelfs een deel van de motte van de hoofdburcht afgegraven (zie fig. 6). Slechts een aantal overzichtsfoto's kon worden gemaakt, waarop is waar te nemen dat hier wel degelijk sporen aanwezig waren die ongetwijfeld van groot belang waren voor de reconstructie van de geschiedenis van dit belangrijk monument.

OPPERVLAKTEVONDSTEN

Kleine geslepen vuurstenen bijl te Grevenbicht (BoPa01VI)

Een kleine geslepen vuurstenen bijl vond ik op een akker nabij Grevenbicht (zie fig. 7). Dit bijltje kan worden aangeduid met *Silexflachbeil* (Hoof 1970). De bijl heeft een lengte van 5,8 cm, een hoogte van 3,8 cm en een dikte van 1,0 cm. De vuursteen waarvan het gemaakt is, heeft een zwartgrijze kleur met enkele grijze vlekjes. Het snededeel is fraai geslepen en gepolijst. De scherpe snede is vrijwel gaaf en heeft een scheve stand. De rest van de bijl is uitgevoerd in de zogenaamde *Musscheltechniek*, die gelijkt op de wijze waarop het oppervlak van vuurstenen dolken is uitgevoerd. Hooggelegen plekken en ribben zijn geslepen en gepolijst. De lange randen zijn vlak geslepen en kennen een zeer smal slijpfacet (*Kantenschliff*).

Het is niet uitgesloten dat de bijl aan de nek is afgebroken en dus oorspronkelijk (iets) langer is geweest. Typologisch kan de bijl worden gerekend tot de *S6-Beile*. Dit bijltype is in het Rijn-Maasgebied nogal zeldzaam. Een nadere datering dan

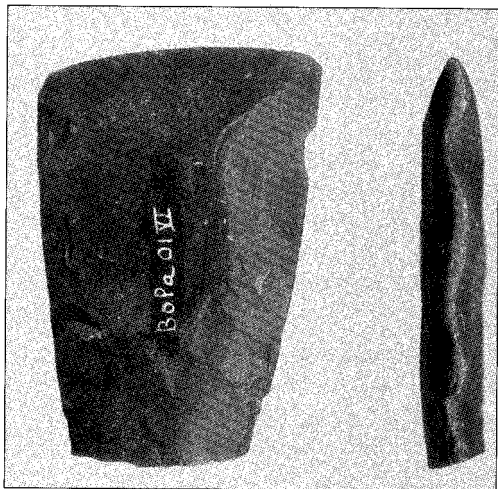

Fig. 7. Geslepen vuurstenen bijltje uit Grevenbicht (BoPa01VI).

Laat-Neolithisch, en mogelijk ook nog Bronstijd, is moeilijk te geven omdat nog nooit een type S6-Beil samen met andere (vuur)stenen artefacten of aardewerk is gevonden (Hoof 1970).

Oppervlaktevondsten van Bandkeramiek en uit de IJzertijd aan de Heidekampweg te Stein (StHK01)

In 2001 werd diverse malen het Bandkeramisch terrein aan de Heidekampweg te Stein bezocht en konden voorwerpen aan het oppervlak worden verzameld (zie ook Hendrix 1999). Het betreft het bekende spectrum van vondsten uit genoemde periode: vuurstenen werktuigen, kernstenen, klopper fragmenten aardewerk, afslagen en dergelijke.

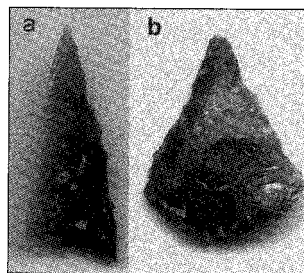
Gelijktijdig werden op het betreffende terrein ook fragmenten IJzertijdaardewerk gevonden, onder andere met de kenmerkende besmeten potwanden. In de voorafgaande jaren is op het betreffende terrein relatief veel IJzertijdaardewerk aangetroffen. Ook op het (DSM-)terrein ten oosten van de snelweg, langs de Oude Postbaan, zijn bij graafwerkzaamheden in het verleden IJzertijdvondsten gedaan, evenals vondsten van Bandkeramiek (Vromen & Hendrix 1991).

Zeer waarschijnlijk betreft het een grote IJzertijdnederzetting, die zich uitstrekt aan weerszijden van de autosnelweg. Deze IJzertijdnederzetting valt mogelijk voor een groot deel samen met de Bandkeramische nederzetting. Daarnaast zijn op het betreffende terrein vondsten gedaan met een datering in het Midden en Laat Neolithicum, zoals een geslepen vuurstenen bijl, een fragment van een keil (Hendrix 1999) en een tweetal spitsen. Het is vooralsnog niet duidelijk wat deze plek zo aantrekkelijk maakte voor de bewoners van deze streken in de voorgeschiedenis. Ze ligt immers niet in de nabijheid van natuurlijk stromend water en voor de eventuele aanwezigheid van stagnant water, bijvoorbeeld een poel of een plas, ontbreekt iedere aanwijzing.

Steentijdvondsten in het Broekveld bij Nattenhoven (Obbv01III)

Op een ongeploegde akker in het Broekveld, tussen Nattenhoven en Obbicht, werd een fraaie en gave vuurstenen spits gevonden. De spits van grijze vuursteen is 2,8 cm lang, 2,3 cm breed en 0,7 cm dik (zie fig. 8). Ze heeft een rondlopende basis en is over de gehele oppervlakte bewerkt. Gezien de gegeven maten is de spits dus vrij breed en dik voor zijn lengte. Opvallend zijn de relatief hoekige overgangen van de spitsbasis naar de lange zijden van de spits. Afgezien van dit fenomeen doet de spits qua vormgeving sterk denken aan een *druppelspits*. Dergelijke spitsen worden geplaatst

Fig. 8. Spitsen van (a) de Bandkeramische nederzetting Stein-Heihuis ($l = 3,4$ cm) en (b) oppervlaktevondst uit het Broekveld tussen Nattenhoven en Obbicht ($l = 2,8$ cm).

in de Michelsberg Cultuur van het Midden Neolithicum (ca. 4000-3100 v. Chr.).

In het Broekveld zijn in het verleden meerdere vondsten uit de Steentijd gedaan, onder andere een geslepen stenen bijl (collectie Knoors). In mijn eigen collectie zijn steentijdartefacten uit dit gebied opgenomen, die deels meer dan 20 jaar geleden daar zijn gevonden. Een eenduidige toekenning van deze artefacten aan een bepaalde cultuur heeft echter nog niet kunnen plaatsvinden. Grote boorgaten op een akker in het Broekveld bleken te zijn gemaakt in het kader van een archeologisch onderzoek ten behoeve van het project Grensmaas. De rapportage van dit onderzoek verscheen in november 2001 (Polman 2001), waaruit bleek dat het onderzoek reeds in het jaar 2000 had plaatsgevonden. Deze zogenoemde 'aanvullende archeologische inventarisatie' leverde indicaties voor de aanwezigheid van sporen uit diverse tijdvakken in het Broekveld, in genoemde rapportage *Nattenhoven* genoemd, onder andere uit het Vroeg Neolithicum zoals Bandkeramiek.

Mogelijk dat een enkele lezer, minder ingewijd in de archeologie, zich zal afvragen hoe belangrijk een archeologische oppervlaktevondst is. Belangrijk in de zin van bijvoorbeeld: is een dergelijk voorwerp zeldzaam, wat vertelt ons dit voorwerp of heeft het geldswaarde?

De in het voorgaande vermelde oppervlaktevondsten zijn geselecteerd op basis van de historisch-wetenschappelijke informatiewaarde die ze vertegenwoordigen en niet op grond van de geldswaarde. Oppervlaktevondsten zijn vaak de eerste aanwijzingen die men krijgt omtrent de aanwezigheid en locatie van omvangrijke archeologische vondstcomplexen in de bodem. Door ze nauwgezet in kaart te brengen, te beschrijven en te publiceren wordt de informatie vastgelegd en kan een bijdrage worden geleverd aan studies over ons cultureel verleden. Niet zelden kan aan de hand van deze informatie een onderbouwing worden gegeven voor het uitvoeren van opgravingen.

Sommige door de mens gemaakte voorwerpen, artefacten, uit een ver verleden vormen zogenoemde gidsartefacten. Ze zijn typisch voor een bepaalde periode of voor een bepaalde cultuur. Bijvoorbeeld de 2 verschillende typen (pijl)spitsen die in fig. 8 zijn weergegeven. Spits (b) is reeds in het voorgaande besproken en aangeduid met *druppelspits*. Spits (a) is kenmerkend voor de Bandkeramische cultuur en dus beduidend ouder dan spits (b). De spits in fig. 3 is ondanks het feit dat ze is gevonden in een Bandkeramische afvalkuil, beduidend ouder dan Bandkeramiek, namelijk van paleolithische ouderdom. Men kan aan de hand van de afbeeldingen constateren dat de drie genoemde spitsen duidelijk verschillend zijn, onder andere ten aanzien van hun vorm en de bewerkingswijze.

Oppervlaktevondsten van gidsartefacten geven een signaal aan de onderzoeker dat hij in die omgeving moet letten op bepaalde fenomenen die kenmerkend zijn voor de betreffende periode, bijvoorbeeld een bepaald soort aardewerk. Op basis van de oppervlaktevondst kan dan meer gericht worden gezocht naar verdere aanknopingspunten. Niet zelden leidt dit tot de ontdekking van een nog onbekend fenomeen uit het verre verleden dat het beeld van onze voorgeschiedenis scherper

stelt, bijvoorbeeld een nederzetting of een grafveld. Voorwerpen worden dus niet alleen maar verzameld voor het vullen van vitrinekasten, maar vooral voor het verkrijgen van historisch inzicht in het landschap waarin we nu leven. Men zou dit de tijddiepte of tijddimensie van het landschap kunnen noemen. Het systematisch verkennen van onze omgeving op zoek naar sporen uit het verleden kan dit historisch inzicht vergroten. Daarnaast zijn voorwerpen uit het verleden eigenlijk alleen al vanwege hun ouderdom veelal zonder uitzondering fascinerend voor de hedendaagse mens. Ze vormen het tastbare contact met de mens uit het verleden over de eeuwen en millennia heen. Of dat nu een pijlschijf uit de steentijd is of een kannetje van de Romeinen betreft, de geschiedenis van de mens is eraan verbonden en voor de rest is het voornamelijk een kwestie van persoonlijke interesse en voorkeur.

Literatuur

- Beckers & Beckers 1940, *Voorgeschiedenis van Zuid-Limburg*. Maastricht.
- Bloemers, J.H.F. 1973, *Elsloo. Archeologische kroniek van Limburg over de jaren 1970-1971*, pp. 35-37, Publications SHAL 109, pp. 7-55 Maastricht.
- Hoof, D. 1970, *Doe Steinbeile und Steinäxte im Gebiet des Niederrheins und der Maas*. Antiquitas Reihe 2 Band 9 Bonn.
- Oude Rengerink, J.A.M. & H.B.G. Scholte Lubberink 1992, *Stein, uitbreidingsplan Sanderboutlaan/Elserveld/Meeldert; een archeologische kartering, inventarisatie en waardering* (RAAP-rapport 62) Amsterdam.
- Soeters, G. & P. Stassen 2002, *Archeologisch onderzoek naar het verzonken kasteel van Elsloo*. Archeologie in Limburg 90, pp. 15-19 Maastricht.
- Wijnans, T. 2002, *De Voorburch van het kasteel Stein*. Heemkundesnippers Maasstreek nr. 31, pp. 28-32, Elsloo.
- Hendrix, W. P.A.M. 1991, *Onderzoek Bandkeramische nederzetting bedrijventerrein Sanderboutlaan nabij Elsloo*. Archeologie in Limburg 47, p. 10.
- Hendrix, W. P.A.M. 1992, *Stein, Bandkeramische nederzetting Sanderboutlaan*. Archeologische Kroniek van Limburg over 1990. PSHAL 127 (1991), pp. 263-266 Maastricht.
- Hendrix, W.P.A.M. 199, *De burcht in de Maas bij Elsloo*. Historisch jaarboek voor het Land van Zwentibold XVII, pp. 71-87, Sittard. Tevens in: Heemkundesnippers Maasstreek 22 (1997), pp. 20-36 Elsloo.
- Hendrix, W.P.A.M. 1998, *Oudheidkundig bodemonderzoek te Stein e.o. 2 (1997)*. Historisch jaarboek voor het Land van Zwentibold XIX, pp. 176-182 Sittard.
- Hendrix, W.P.A.M. 1999, *De Bandkeramische nederzetting Stein-Heidekampweg*. Archeologie in Limburg 80, pp. 21-25 Maastricht.
- Hendrix, W.P.A.M. 1999, *Oudheidkundig bodemonderzoek in Stein e.o. 3 (1998)*. Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold XX, pp. 150-162 Sittard.
- Hendrix, W.P.A.M. 2000, *Oudheidkundig Bodemonderzoek in Stein e.o. 4 (1999)*. Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold deel XXI, pp. 149-156 Sittard.
- Modderman P.J.R. 1970, *Bandkeramiek aus Elsloo und Stein*. Analecta Praehistoria Leidensia III Leiden.
- Oude Rengerink J.A.M. & H.B.G. Scholte Lubberink 1992, *Stein, uitbreidingsplan Sanderboutlaan/Elserveld/Meeldert; een archeologische kartering, inventarisatie en waardering*. RAAP-rapport 62, Amsterdam.
- Polman, S.P. 2001, *Project Grensmaas. Aan de Maas Noord, Bosscherveld, Herbricht, Hochter Bampd, Kotem, Maasband, Nattenhoven en Visserweert; een Aanvullende Archeologische Inventarisatie*. RAAP-rapport 753 i.o.v. De Maaswerken.
- Sier M.M. & E.E.B. Bulten 2001, *Stein-Meeldert-AAO ADC-rapport 88* Bunschoten.
- Vromen H. & W. Hendrix 1991, *Geleen. Bandkeramische en IJzertijdvondsten*. Archeologische Kroniek van Limburg over 1988 en 1989. PSHAL 1990, pp. 198-199 Maastricht.
- Wijnans T. 2002, *De Voorburch van het Kasteel Stein*. Heemkundesnippers Maasstreek 31, pp. 28-32 Elsloo.

Historisch Jaarboek

voor het

Land van Zwentibold

XXIII
Uitgave 2002